

TÜRKİYE, NATO VE AVRUPA BİRLİĞİNDE LİDER ÜLKE OLMALIDIR.

Yasin ASLAN-Araştırmacı-Yazar

2023 Aylık Dergi, Temmuz-2012/9, Yıl:11, Sayı: 135

NATO'nun düşünce kuruluşu Atlantik Konseyi, Chicago'da yapılan NATO zirvesinden hemen önce 14 Mayıs 2012'de "Anchoring the Alliance" (İttifakı Sağlamca Demirlemek) başlıklı bir Rapor yayınlamıştır. Atlantik Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı, Amerika Dışişleri Bakanı Eski Yardımcısı, Amerika'nın eski NATO Büyükelçisi ve Harvard Kennedy School'un Profesörlerinden R. Nicholas Burns başkanlığındaki bir heyetçe hazırlanan rapordan '**NATO'ya Türk Genel Sekreter**' başlıklı yazımızda bahsetmiş ve alıntılar yapmıştık. R. Nicholas Burns daha sonra yine başkanlık yaptığı heyetle birlikte raporun Türkiye bölümünü değerlendiren ortak bir makale kaleme almıştır. Söz konusu makale, 7 Haziran 2012 tarihinde 'İttifakı Sağlamca Demirlemek- NATO İttifakında Türk Liderliğine Giden Yol' başlığı altında Atlantik Konseyinin kendi yayın organında yayınlanmıştır. Raporda Türkiye'nin yalnız NATO'da değil aynı zamanda Avrupa Birliğinde de lider rol oynaması gerektiğinin altı önemle çizilmektedir.

Rapora göre, eğer NATO, stratejik komşuluğun şekillenmesinde merkezi bir rol oynamayı sürdürmek istiyorsa, Türkiye'yi bu İttifakta lider konumuna getirmek zorunda olacaktır. Önümüzdeki on yıl içerisinde, bir Türk Genel Sekreter NATO İttifakına liderlik etmelidir. Ancak bunun gerçekleşmesi için Türkiye sorumlu bir güç gibi davranmalı ve Avrupa da, Türkiye'nin Avrupa işlerinde lider rol oynamasını kabul etmelidir.

Atlantik İttifakı, üyeleri arasında Türkiye gibi güvenilir bir ülke olduğundan ve ona güvenebileceğinden, şimdi daha güçlüdür. Türkiye, İttifak içerisinde küresel sahnede hızla güç kazanan tek ülkedir. Türkiye'nin ekonomisi büyümektedir, genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir ve aktif diplomasisi, bölgesel ve uluslararası düzeyde etkisini her geçen gün artırmaktadır. Bugün Türkiye, önemli bir bölge olan Ortadoğu'da en etkili Avrupa ülkesidir. Bu, İttifak için çok büyük bir değerdir.

Rapora göre, NATO müttefikleri, 1952 de Türkiye'yi İttifaka katılmaya davet ederek, sadece NATO'nun güney kanadını Sovyet etkisinden korumamış ve aynı zamanda Yunanistan ile bölgesel rekabetin bir çatışmaya dönüşmesini önlemiş, bir Avrupa ve Ortadoğu gücü olarak Türkiye'nin barışçıl yükselişi için zemin hazırlamış ve böylece NATO'nun etkisinin stratejik bölgeye yayılmasına katkıda bulunmuştur.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da devam eden kargaşa, Türkiye'yi Atlantik İttifakı için daha da önemli bir ülke hale getirmiştir. Ayrıca Türkiye'nin eşsiz coğrafyası ve kültürü, onu Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile ayrıcalıklı bir muhabata dönüştürmektedir, aynı zamanda İttifaka üye hiç bir ülke Türkiye kadar dış tehditlere açık olmayacaktır.

Rapora göre, Türkiye uzun zamandan beri NATO'nun arka sıralarına itilmiştir. Türkiye, Amerika, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın oluşturduğu NATO'nun geleneksel 'Dörtlü' idari mekanizmasından dışlanmıştır. Hiçbir Türkün, NATO'ya liderlik etmesi düşünülmemiştir. Bu tutum değişmeli, önümüzdeki 10 yıl içerisinde NATO Genel Sekreteri bir Türk olmalıdır.

Bilindiği gibi NATO'nun 28 üyesinin olmasına rağmen, gayri resmi de olsa NATO'ya Amerika, İngiltere, Fransa ve Almanya'dan oluşan 'Dörtlü' liderlik etmektedir. R. Nicholas Burns ve ekibi NATO'nun geleceğiyle 03.06.2012 tarihli başka bir yazılarında söz konusu 'Dörtlünün' iptal edilmesini, Türkiye, İtalya, Polonya, İspanya ve Kanada gibi yeni ülkelerin katılımıyla 'Dörtlü' grubun genişletilmesini veya en azından modern bir liderlik şeklinin geliştirilmesini teklif etmiştir.

R. Nicholas Burns'a göre, bu 'Dörtlüyü' iptal etmenin ve İttifak için daha modern bir liderlik yapısı ile değişimin zamanı gelmiştir. Yeni liderlik, diğer ülkelerin de NATO'nun geleceğinin şekillenmesinde önemli rol oynayabileceğinin bilincinde olmalıdır. Böyle bir yapı İtalya, Polonya, İspanya, Kanada ve Türkiye'yi de içine almalıdır. Fakat söz konusu ülkeler, liderliğin, masrafların eşit olarak paylaşılmasıyla mümkün olabileceğini kabul etmelidir.

Burada önemli bir hususun altını çizmek gerekiyor. Atlantik Konseyi, Türkiye'nin NATO ve Avrupa'da lider rol oynamasını teklif ederken, bu görevi Türkiye'ye altın tepside sunmuyor, Türkiye'nin bu görevi alabilmesi için çok çalışmasının, hak etmesinin, tabiri caizse elini taşın altına koymasının, para ve enerji harcamasının gerektiğini ve kendisine özgü bazı ön şartlarını da dile getiriyor.

Rapora göre, ancak Türkiye, Atlantik İttifakında liderlik rolünü kazanmak zorunda olacaktır. Birincisi, Türkiye, İsrail'in NATO ile yakın işbirliği yapmasını engellemek, Avrupa Birliği ile işbirliğini engelleyerek NATO'nun yükünü artırmak yerine, uzlaşma isteyerek, NATO'ya Ortak Liderlik Ruhunu getirmesi gerekir. Türkiye, İsrail ile yaşanan gerginliği azaltarak, komşuları ile ilişkilerini normalleştirmek için çaba göstermeye devam ederek, Kıbrıs'ta barışı sağlayarak, kendi etnik azınlıkları ile ilişkilerini geliştirerek ve demokratik reformları gerçekleştirerek, NATO'da yeni modern liderlik rolü kazanabilir.

Türkiye bütün bu meydan okumalara tek başına karşı koymamalıdır, burada Avrupa'nın da sorumlulukları vardır. Eğer Türkiye, reformları gerçekleştirebilir ve Atlantik İttifakının değerlerini tam olarak benimseyebilirse, Avrupa da, gerek NATO'da ve gerekse de Avrupa Birliğinde Türkiye'nin liderlik rolünü kabul etmeye istekli olmalıdır.

Rapora göre, ne yazık ki, Avrupa, yıllardır Türkiye'nin üyeliğini reddetmektedir ve bu da Türkiye'nin yüzünü doğuya dönmeye sebep olmuştur. Başbakan Erdoğan, liderlik ve diplomatik enerjisi için doğuda daha fazla algılama gücü bulmuştur. Modern Türkiye'nin eşsiz laiklik, demokrasi ve İslamcılık birleşimi, bölgede değişim yaşayan ülkeler için bir ilham kaynağıdır. Başkan Obama, Başbakan Erdoğan ile olan yakın kişisel ilişkisi ile Türkiye'nin yükselişini desteklemektedir. Türkiye'nin NATO ve diğer kurumlarda zor bir iş ortağı olmaya devam etmesine rağmen, ABD, Ankara ile işbirliğinden büyük kazanımlar elde etmiştir.

Rapor ülkemizdeki NATO Füze Savunma Sisteminin niçin kurulduğuna da açıklık getirmiştir. Rapora göre, Başkan Obama, Orta Doğuda özellikle de Suriye'deki otoriter rejimlerin devrilmesi için sert bir tutum izlemesinin bir parçası olarak, bir NATO radar sistemine ev sahipliği yapması konusunda Türkiye ile anlaşma sağlamıştır.

Raporda, Avrupa Birliğinin görevleri şöyle özetlenmiştir; Avrupa Birliği, Washington'un yol göstericiliğini takip etmeli ve Türkiye'nin liderlik yapmasının nasıl teşvik edileceği konusunda daha açık fikirli olmalıdır. Avrupa Birliği, Birliğin genişlemesine yönelik reform yanlısı desteği ile Orta ve Doğu Avrupa'da demokratik gelişmeyi şekillendirmeyi başardığı gibi, Ankara'nın Avrupa Birliği üyeliği için başvurusundaki mevcut 'fiili ret' tutumunu tersine çevirerek, Türkiye üzerinde zayıflayan etkisini yeniden kazanabilir. Fransa ve Almanya, Avrupa'nın mevcut tutumu için sorumlu olan iki önemli ülkedir, bu iki ülke Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliğini yeniden gözden geçirerek politikalarındaki bu büyük stratejik hatayı düzeltebilirler. Almanya ve Fransa'nın Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği konusundaki düşmanlığı, Türkiye'deki reformların devamı konusunda Avrupa'nın etkisini en aza indirmektedir.

Yine Rapora göre, Başbakan Erdoğan, ordu üzerinde sivillerin kontrolünü sağlayarak Türk siyasetinde reformlar yapmıştır. Fakat bazı Türk generallerin tutuklanması ve medya üzerindeki kısıtlamalar onun nihai hedefleri konusunda ciddi kaygılara neden olmaktadır. Erdoğan'ın, Demokratik ilkelerin, ordu ve yargı için geçerli olmasını sağlamaya yönelik çabaları, onun siyasi rakiplerini sindirmesine, ifade

özgürlüğünü kısıtlamasına ya da asker ve gazetecileri hapse atmasına hak kazandırmaz. Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne götürecek daha açık bir yol, ilerici politikaları teşvik ederken, olumsuz eğilimleri de kontrol etmeye yardımcı olabilir.

Raporda, Türkiye'nin Soğuk Savaş döneminde NATO'nun güney kanadını başarıyla savunmasına rağmen şimdiye kadar bu ittifakın lider kadrosunda yer almadığının ve herhangi bir Türkün NATO Genel Sekreteri görevine getirilmediğinin itiraf edilmesi ayrıca Türkiye'nin Avrupa Birliğinde de lider rol oynamasının istenmesi hususları oldukça önemlidir.

Fakat söz konusu Raporun henüz mürekkebi kurumadan, bazı çevreler Türkiye'yi Suriye'ye askeri müdahalede bulunmamakla suçluyor, Batıya sadakat ve bağlılığın bir göstergesi olarak Suriye'ye askeri müdahalede bulunmaya davet ediyorlar. Bunlar şimdilik yukarıdaki tekliflerin ardından ileri sürülen taleplerdir, bakalım yarın Türkiye'nin önüne hangi yeni talepler koyacaklar. Anlaşılan o ki, bazı ülkeler Türkiye'yi bu hassas bölgede vurucu güç olarak kullanma başka bir ifadeyle, pisliklerini bizim elimizle temizleme gayreti içerisindedirler.

Görüldüğü gibi, Türkiye'nin önüne birçok ön şartlar sürülmektedir ve yeni şartların sürülmesi de kuvvetle muhtemeldir. Türkiye, ön şartsız bu makama ve makamlara getirilmelidir çünkü o son 60 yılda bunların karşılığını fazlasıyla ödemiştir. Şimdi, samimiyetini ve ahde vefanın ne olduğunu ispatlama, altına imza attıkları Uluslararası veya ikili anlaşmaların hükümlerini ve defalarca verdikleri fakat bir türlü tutamadıkları sözlerini yerine getirme sırası onlardadır. Eğer Türkiye onların raporda ifade ettiği gibi önemli bir ülke ise o zaman bu ön şartları dayatmanın anlamı var mı? Yoksa bu da 'Tavşana Kaç, Tazıya Tut' veya 'Ağza Bir Parmak Bal Çalma' siyasetimidir?

Bilindiği gibi, bizzat müttefikler arasında NATO'ya ihtiyaç olup olmadığı konusunda derin fikir ayrılığı mevcuttur ve onun geleceği tartışma konusu haline gelmiştir. NATO'nun geleceğinin tartışıldığı ve ekonomik krizin devam ettiği zor bir dönemde, Türkiye'nin NATO ve Avrupa Birliğinde lider rol oynaması teklif edilmiştir. Zamanlama oldukça önemlidir. Türkiye, muhataplarının geçmişe ait karnesini, güvenilirlik derecesini ve potansiyelini iyi analiz ederek, 'Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmadan', ülkenin ekonomik ve siyasi kazanımlarını riske atmadan, mevcut durumu kendi lehine çevirebilir ve çevirmelidir çünkü bazen kriz dönemleri, fırsat dönemleridir. Krizi iyi yönetenler, krizlerden daima kazançlı çıkmışlardır. Krizi fırsata dönüştürmek ve onu iyi yönetmek bir sanattır. Bu bağlamda NATO ve Avrupa Birliğinin içinde bulunduğu duruma göz atmanın, Türkiye'nin konumunu ortaya koyması bakımından faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

1 Temmuz 2011 de Amerika Savunma Bakanı Robert Gates şu uyarıda bulunmuştur: 'eğer Avrupa ve Kanada, Amerika'nın küresel problemlerle mücadelesinde Amerika'nın yanında yer almak için gerekli siyasi tercihi yapmaz ve yatırım konusunda başarısız olursa, gelecekte ABD politikacıları ve Amerikan kamuoyu, NATO İttifakına olan ilgisini kaybedecektir.'

Bu bağlamda ilginin azalabileceğini gösteren bazı gelişmeler mevcuttur. ABD, İngiltere'yi de yanına alarak, yavaş yavaş Avrupa'dan uzaklaşarak Asya-pasifik bölgesine yönelmektedir. 2013 yılında Yeni Zelanda'nın Asya Pasifik bölgesi için yeni finans merkezine dönüştürülmesi tamamlanmış olacaktır. Bu gelişme, Amerika ve İngiltere'nin Asya Pasifik bölgesine yöneldiğinin delili sayılabilir. Hiç şüphesiz, Amerika ve İngiltere Avrupa'dan uzaklaşırsa, geride eski ve gücünü kaybetmiş bir NATO bırakacaktır.

Haziran 2012'nin sonlarına doğru NATO'nun Roma'da yapılan 'Caydırıcılık ve Savunma Durumunu Değerlendirme' konulu toplantısına katılan, Atlantik Konseyi Stratejik Danışma Kurulu üyesi, Roma'daki NATO Savunma Koleji Akademik Danışma Kurulu üyesi ve Hollanda Strateji Akademisi Profesörlerinden Julian Lindley-French, NATO'nun yirmi birinci yüzyıldaki rolü konusunda derin fikir

ayrılıkları olduğunu tespit ettiğini ifade etmiştir. Fikir ayrılıklarının çokluğu karşısında hayrete düşen Prof. Julian Lindley-French 'yoksa NATO kendi kendisini mi caydırmaya çalışıyor?' sorusunu sormaktan da kendisini alı koyamamıştır.

Gelişmeler, NATO'nun ana çizgisinden ayrılmak ve varoluş amacından uzaklaşmak üzere olduğunu göstermektedir. Müttefikler arasında fikir birliği olmadığından, bu aşamada NATO'nun nihai amaçlarından söz etmenin zor olacağı kanaatindeyiz. NATO İttifakı, Amerikan dünya görüşünün ayrılmaz bir parçası mıdır yoksa yalnızca Amerika'nın zaman zaman birlikte hareket ettiği başarısız bölgesel aktörlerden oluşan bir grup mudur? Geçmişte NATO'nun amacı net ve açıktı. NATO'nun ilk genel sekreteri İngiliz Lord Bruce Ismay'ın sözleriyle ifade edecek olursak, 'NATO'nun amacı Almanları aşağıda, Amerikalıları içeride ve Rusları ise dışarıda tutmaktır.' Bu gün durum tam tersine dönmüştür. Amerikalılar dışarıya çıkmak üzeredir, Almanlar yükseliyor fakat henüz tam içeride değildir, Ruslar ise çok çok uzaktadır ve NATO'ya girmek dahi istemiyorlar.

Bilindiği gibi, birçok NATO ülkesinde savunma harcamalarındaki kesintilerin savunma gücünü azaltması, Asya ve Ortadoğu'daki müttefiklerle daha geniş işbirliği yaparak stratejik küresel ortaklıklar geliştirmek ve Afganistan'daki problemlili NATO misyonunun geleceği konuları Chicago Zirvesinin en önemli gündem maddelerini oluşturmuştur. Fakat aslında NATO müttefiklerinin, İttifakının karşılaştığı zorlukları aşmaya hazır olup olmadığı en önemli meselelerden birisidir.

Prof. Julian Lindley-French'e göre, Avrupa'nın savunma harcamalarını azaltılması nükleer silahların önemini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda, Nükleer ve konvansiyonel silahların azaltılmasını isteyen Almanya ve diğer ülkeler, aslında NATO'nun temelinde dinamit koymaktadırlar.

Siyasi ve ekonomik problemler ABD'yi zayıflamış, stratejik düşünme ve davranma kabiliyetini sarsmıştır. Geçtiğimiz yıl, NATO ülkeleri, borç krizi ve hızla küçülen askeri bütçeler gibi iki büyük problemle karşı kaşıya kalmıştır. Pentagon, önümüzdeki on yılda kesin olarak yarım trilyon dolara yakın, belki de daha fazla bir kesinti ile karşı karşıya kalacaktır. Amerika'nın borcu 16 Trilyon Dolara çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere hemen hemen her bir üye ülke bu problemi yaşamıştır. Atlantik İttifakı, ekonomik kriz, siyasi istikrarsızlık ve Asya'da yeni küresel güçlerin ortaya çıkmasının doğurduğu baskıyla karşı karşıyadır.

Birçok Amerikalı lider, Avrupa ve Kanada'nın NATO'yu güçlendirmek için adil bir askeri pay ödememesinden şikâyet etmektedir. Gerçek şudur ki, NATO İttifakı hep dengesiz olmuştur; 1949 yılından bu yana, NATO üyeleri, üyeler arasındaki mevcut askeri dengeden hoşnut olmamıştır. ABD her zaman daha güçlü olmuş, her zaman daha fazla para harcamış ve her zaman daha geniş yetkiye sahip olmuştur. Hiç şüphesiz, Amerika süper güç statüsünü korudukça, bu durum da böyle devam edecektir.

NATO'nun geleceği Avrupa-Atlantik ilişkilerinin sağlamlığına bağlıdır, bu ilişkilerdeki herhangi bir zayıflama, İttifak için potansiyel bir 'Ölüm' demektir. Bugün, Avrupa ülkeleri, NATO harcamalarının yüzde %21 ini karşılamaktadır. Yalnız Polonya Gayri Safi Milli Hâsılanın %2 sinden bir az fazlasını askeri harcamalar için ayırmaktadır. Çek Cumhuriyeti ve Slovakya savunma bütçelerini yüzde bire düşürmüştür. Çekler zaten mevcut bütçe ile yurtdışına asker göndermelerinin son derece zor olacağını kabul ediyorlar. İngiltere askeri harcamaları önemli ölçüde azaltmıştır. Almanya, mecburi askerliği 10 yıl ertelemeyi düşünmektedir. Yunanistan, İspanya, Portekiz, İtalya ve diğer bazı Avrupa ülkelerinin ekonomik durumları ortadadır.

Uluslararası ekonomi diplomasisi bir çıkmaza doğru sürüklendiği, birçok Avrupa ülkesi ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kalıcı sıkıntılar ve ciddi ekonomik krizin hüküm sürdüğü bir dönemde, müttefikler arasında Atlantik İttifakının kaynaklarını artırmanın mümkün olmayacağı görüşü hâkimdir.

Biz Őu anda, Avrupa'da mali uyum ve yapısal reformlarda önemli bir atılıma Őahit oluyoruz. Hala daha kapsamlı reformlar için eksiklikler bulunmaktadır. ABD, üretim ve mali istikrar konularında ilerleme kaydetmektedir, ancak mali uyum ve yapısal reformlar henüz istenilen düzeyde değildir. Önümüzdeki yıllarda, bu iki önemli sahada dengenin sağlanması hayati önem taşımaktadır.

Almanya ve İngiltere'nin teklif ettiği gibi bir 'Transatlantik Ortak Pazarı' kurulması krizden çıkış yolu olabilir mi? Bir 'Transatlantik Ortak Pazarı' kurulması, NATO'nun oluşturduğu güvenlik sütunlarına, ekonomik muadili olarak hizmet verebilir ve transatlantik ekonomisine çok ihtiyaç duyduğu büyümeyi de sağlayabilir.

Hiç Şüphesiz, önümüzdeki beş ila on yıl içerisinde, dünyada ve Avrupa'da yeniden güç dağılımıyla ilgili önemli bir devrime Őahit olacağız.

Őurası bir gerçek ki, Türkiye olmadan Batılı güçlerin stratejik önemi haiz Orta Doğu, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da başarılı olması oldukça zordur. Afganistan ve Irak buna güzel bir misaldir. Batının, Şimdi soğuk savaş döneminde olduğundan daha fazla Türkiye'ye ihtiyacı vardır. Ülkemizin de önüne koyulan teklifleri ve sunulan makamları değerlendirirken bu gerçekleri göz önüne alacağı kanaatindeyiz.

<http://www.2023.gen.tr/temmuz2012/9.htm>